

नेपाल सरकार
शहरी विकास मन्त्रालय
नगर विकास कोष सम्बन्धी कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न बनेको विधेयक, २०८२
को मस्यौदा सम्बन्धी
अवधारणापत्र

पृष्ठभूमि: विकास समिति ऐन, २०१३ बमोजिम वि.सं. २०४५ सालमा नगर विकास कोष समितिको गठन भई उक्त समितिले नेपाल सरकार तथा विभिन्न दातृ संस्थाहरुको प्राविधिक तथा वित्तीय सहयोगमा वि.सं. २०५३ सालसम्म गठन आदेशमा तोकिए बमोजिमका कार्यहरु सफलतापूर्वक सञ्चालन गर्दै आएकोमा समितिको कार्यक्षेत्रलाई विस्तार गर्न सरकारले आवश्यकता ठानी संसदबाट सो समितिलाई खारेज गरी देशमा नगरको निर्माण, विकास तथा विस्तार गर्न तथा सो सम्बन्धी कार्य गर्ने नगर विकाससँग सम्बन्धित निकायहरुलाई आवश्यक आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्नका लागि नगर विकास कोष ऐन, २०५३ बमोजिम एक स्वायत्त वित्तीय मध्यस्थकर्ता संस्थाको रूपमा नगर विकास कोषको स्थापना भएको छ।

१. नयाँ ऐन बनाउनुपर्ने आवश्यकता:

- (क) नेपाल सरकारको आ.व. २०७६/७७ देखि आ. व. २०८१/०८२ सम्मको बजेट वक्तव्य तथा नेपाल सरकारले संघीय संसद्समक्ष प्रस्तुत गरेका विभिन्न नीति तथा कार्यक्रम र बजेट नगर विकास कोष ऐन, २०५३ अनुसार स्थापित नगर विकास कोषलाई शहरी पूर्वाधारका लागि थप पूँजी परिचालन गर्न पुनःसंरचना गरिने व्यहोरा उल्लेख भएको।
- (ख) राष्ट्रिय शहरी नीति, २०८१ मा नगर विकास कोषको पुनःसंरचना सहित शहरी पूर्वाधारका लागि थप पूँजी परिचालन गरिने छ भन्ने व्यहोरा उल्लेख भएको।
- (ग) व्यवस्थित शहरी विकासका लागि स्रोत र साधनको उच्चतम परिचालन गर्ने र बैकल्पिक वित्तीय उपकरणहरु र स्रोत साधन परिचालन गर्ने राष्ट्रिय शहरी नीतिमा उल्लेख भएको।
- (घ) कोषको विद्यमान ऐनमा पूँजी संरचना सम्बन्धी स्पष्ट व्यवस्था नभएको र शहरी पूर्वाधारहरुमा दीर्घकालीन ऋण परिचालन गर्न पूँजी वृद्धि सहितको नयाँ पूँजी संरचना आवश्यक भएको।

(क) संवैधानिक कारण :

नेपालको संविधानको धारा ५० को उपधारा (३) मा विकास मार्फत उपलब्ध साधन र स्रोतको अधिकतम परिचालनद्वारा तीव्र आर्थिक वृद्धि हाँसिल गर्दै दिगो आर्थिक विकास गर्ने राज्यको आर्थिक उद्देश्य रहेको, धारा ५१ को खण्ड (च) को उपखण्ड (२) मा दिगो रूपमा भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्ने, धारा ५१ को खण्ड (ज) को उपखण्ड (११) मा अव्यवस्थित बसोबासलाई व्यवस्थापन गर्ने तथा योजनाबद्ध र व्यवस्थित बस्ती विकास गर्ने, धारा ५६ को उपधारा (१) मा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको हुने व्यवस्था रहेको, धारा ५७ मा राज्यशक्तिको बाँडफाँड र संघीय संरचना बमोजिम संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कार्यक्षेत्र सहितको भूमिका तथा दायित्व सृजना गर्ने र अनसूची- ५ मा संघको अधिकारको सूची अन्तर्गत क्र.सं. २९ मा बस्ती विकास नीति उल्लेख भएको।

(ख) अन्तर्राष्ट्रिय दायित्व : ×

(ग) सर्वोच्च अदालतका फैसला: ×

(घ) सरकारका नीति तथा कार्यक्रम:

- (१) नेपाल सरकारको आ.व. २०७६/०७७ को बजेट वक्तव्यको बुँदा नं. २०९ मा नगर विकास कोषलाई नेपाल शहरी पूर्वाधार विकास निगममा परिणत गरी नगर स्तरीय पूर्वाधार आयोजनाहरूमा निगमको वित्तीय लगानी र स्थानीय तहको साझेदारीमा सञ्चालन गरिने व्यहोरा उल्लेख।
- (२) नेपाल सरकारको आ.व. २०७७/७८ को बजेट वक्तव्यको बुँदा नं ३३८ अनुसार नगर विकास कोषलाई शहरी पूर्वाधार विकास निगमको रूपमा पुनः संरचना गरी शहरी पूर्वाधार निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने पूँजी परिचालन गर्ने संस्थाका रूपमा विकास गरिनेछ भन्ने व्यहोरा उल्लेख।
- (३) नेपाल सरकारको आ.व. २०७८/७९ को बजेट वक्तव्य अनुसार नगर विकास कोषलाई नगर वित्त निगममा विकास गरिनेछ भन्ने व्यहोरा उल्लेख।
- (४) नेपाल सरकारको आ.व. २०७९/०८० को बजेट वक्तव्यको बुँदा नं २९४ मा नगर विकास कोषलाई शहरी पूर्वाधार विकास कम्पनीको रूपमा पुनः संरचना गरी पूर्वाधार विकासमा बैकल्पिक पूँजी परिचालन गर्ने सक्षम संस्थाको रूपमा विकास गरिनेछ भन्ने व्यहोरा उल्लेख।
- (५) नेपाल सरकारको आ.व. २०८०/०८१ को बजेट वक्तव्यको बुँदा नं ३३२ मा नगर विकास कोषलाई संघ, प्रदेश र स्थानीय तह एवं वित्तीय संस्थाहरूको समेत स्वामित्व रहने गरी पुनः संरचना गरी सञ्चालन गर्न कानूनी प्रबन्ध मिलाईनेछ भन्ने व्यहोरा उल्लेख।
- (६) नेपाल सरकारको आ.व. २०८१/०८२ को बजेट वक्तव्यको बुँदा नं २४६ र नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं १०५ मा नगर विकास कोषको पुनः संरचना गरी सह-लगानीमा शहरी पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ भन्ने व्यहोरा उल्लेख।
- (७) नेपाल सरकारको आ.व. २०८२/०८३ को बजेट वक्तव्यको बुँदा नं २९० र नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं १०९ मा शहरी पूर्वाधारका लागि थप पूँजी परिचालन गर्न नगर विकास कोषलाई पुनः संरचना गर्दै यसको स्वामित्व संघ, प्रदेश, स्थानीय तह र वित्तीय संस्थाहरूको बीचमा वितरण गरिनेछ भन्ने व्यहोरा उल्लेख।

(ङ) अन्य कुनै कारण:

नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०८०।१।२६ को निर्णयानुसार स्वीकृत नगर विकास कोषको पूँजी वृद्धि, कार्यक्षेत्र विस्तार तथा सङ्गठन पुनः संरचना गर्ने रणनीति अनुरूप कोषको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको लागि हालको नगर विकास कोष ऐन, २०५३ लाई खारेज गरी नयाँ नगर विकास कोष ऐन निर्माण गर्ने विषय उल्लेख भएको।

गोपाल प्रसाद सिग्देल
मन्त्रि

२. नयाँ ऐन बनाई कार्यान्वयन भए पश्चात हाँसिल गरिने उपलब्धिहरु:

- (क) संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई पूर्वाधार विकास तथा विस्तार गर्नका लागि उपयुक्त संरचनागत व्यवस्था सहित प्रभावकारी रूपमा स्रोत साधन परिचालन भई शहरी पूर्वाधार विकासमा पूँजीगत लगानी हुने ।
- (ख) नेपाल सरकारसँग ऋण तथा अनुदान उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा सम्झौता गरेका द्विपक्षीय तथा बहुपक्षीय संघ संस्थाबाट प्राप्त भएको ऋण तथा अनुदान रकमलाई संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको शहरी पूर्वाधार विकासमा परिचालन गराई सोको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुने ।
- (ग) शहरी पूर्वाधार विकासका लागि अवलम्बन गरेको दीर्घकालीन ऋण परिचालन अवधारणा अनुरूप शहरी पूर्वाधार विकासका क्षेत्रमा लगानी हुने ।
- (घ) देशभित्र छरिएर रहेको पूँजीलाई बोण्ड, डिबेन्चर जस्ता विभिन्न वित्तीय उपकरण मार्फत पूर्वाधार विकासमा लगानी गर्न सकिने ।
- (ङ) प्रदेश तथा स्थानीय तहद्वारा प्रस्तावित पूर्वाधार आयोजनाहरुको अध्ययन, निर्माण तथा सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने परामर्श सेवा उपलब्ध गराउन सकिने ।
- (च) सामाजिक पूर्वाधारका आयोजनाहरुमा कोषबाट सहूलियत ब्याजदरमा लगानी गरी वित्तीय क्षेत्रमा मिश्रित लगानीको सिद्धान्त अनुरूप लगानी गर्दा मुलुकको आर्थिक वृद्धिमा टेवा पुग्ने ।

३. प्रस्तावित विषयमा कुनै मौजुदा कानून भए त्यसको नाम:

नगर विकास कोष ऐन, २०५३

४. मौजुदा कानून संशोधन गरी सो उपलब्धि हासिल हुन नसक्ने भए सोको कारण:

- (क) हालको ऐन बमोजिम कोषको इक्विटी शेयरको पूर्ण स्वामित्व नेपाल सरकारमा मात्र छ । संघ, प्रदेश एवम् स्थानीय तह, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय वित्तीय संस्थाहरुको शेयर सहितको पूँजी संरचना कायम गर्नका लागि मौजुदा ऐनमा संशोधन गरी कार्यान्वयन गर्न नसकिने ।
- (ख) कोषको मौजुदा ऐनको संशोधन मार्फत शहरी पूर्वाधार विकासका लागि आवश्यक पर्ने प्रयास पूँजीको लागि स्वदेशी तथा विदेशी पूँजी बजारबाट पूँजी प्राप्त गरी सोको परिचालन गर्न नसकिने । साथै पूँजीको परिचालनका निम्ति विभिन्न बैकल्पिक विधिहरु जस्तै: बोण्ड जारी गर्ने, पूर्वाधार कम्पनीहरुमा शेयर लगानी गर्ने, सरकारी क्षेत्रको पूँजी आकर्षित गर्ने एवम् बैक तथा वित्तीय संस्थाहरुसँग मिलेर सहलगानी गर्ने जस्ता विधिहरुको प्रभावकारी प्रयोग गर्नका लागि नयाँ ऐन आवश्यक भएको ।
- (ग) शहरी पूर्वाधार विकासका निम्ति राष्ट्रिय वा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्था तथा बैक मार्फत नेपाल सरकारलाई प्राप्त हुने ऋण सहायता नगर विकास कोष मार्फत सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरुमा परिचालन गर्न मौजुदा ऐनलाई संशोधन गरी कार्यान्वयन गर्न नसकिने ।

गोपाल प्रसाद सिग्देल
सचिव

(घ) नेपाल सरकारले कोषको पूँजी वृद्धि, कार्यक्षेत्र विस्तार तथा संगठन संरचनामा फेरबदल तथा पुनः संरचना गर्ने कोषको रणनीति स्वीकृत गरे बमोजिमको कार्यक्षेत्र विस्तार पूँजी वृद्धि र हालको संगठन संरचनाको पुनःसंरचना गर्न मौजुदा ऐनबाट सम्भव नभएको।

५. प्रस्तावित विषयमा सरकारले कुनै विशेष नीति स्वीकृत गरेको भए उक्त नीति कुन विधि (Method) बाट तर्जुमा भएको हो:

राष्ट्रिय शहरी नीति, २०८१ र नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषदबाट स्वीकृत कोषको पूँजी वृद्धि, कार्यक्षेत्र विस्तार, संगठन संरचना पुनःसंरचना रणनीति, २०८० तार्किक पद्धति (Rational method) बाट तयार गरी स्वीकृत भएको।

६. नीति निर्माणमा संलग्न पदाधिकारी:

मन्त्रालयका सचिव, सहसचिव, कोष सञ्चालक समिति, उपसमिति र कोषको कार्यकारी निर्देशक।

७. प्रस्तुत विषयमा अन्य मूलुकमा कुनै कानून बनेको वा कुनै अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाले नमुना कानून बनाएको भए त्यस्तो मुलुक र कानूनको नाम:

विकसित र विकासशील राष्ट्रहरूमा संघीय सरकारको विशिष्टीकृत संस्थाका रूपमा शहरी पूर्वाधार विकास कोष वा अन्य विभिन्न नामबाट स्थापित संस्थाहरूले स्थानीय तहको ऋण परिचालनलाई सहजीकरण गर्ने महत्वपूर्ण काम गर्दै आएका छन्।

(क) भारतको हाउजिड एण्ड अर्बान डेभलपमेण्ट कर्पोरेशन: भारत सरकारद्वारा सार्वजनिक वित्तीय कम्पनीका रूपमा मन्यता प्राप्त हाउजिड एण्ड अर्बान डेभलपमेण्ट कर्पोरेशन (हडको) २५०० करोड अधिकृत पूँजी र चुक्ता पूँजी २००१.९० रहेको र भारतभर बीस क्षेत्रीय र एघार विकास कार्यालय रहेको शहरी विकास र आवास पूर्वाधार विकासमा ऋण परिचालन गर्ने गरेको।

(ख) वि.एन.जी. बैंक १९१४ मा स्थापित डच बैंक (नेदरल्याण्ड): प्रमुख उद्देश्य सार्वजनिक र स्थानीय तहमा दिगो विकासका लागि सामाजिक विकास र जलवायु अनुकूलन क्षेत्रमा वित्तीय सहायता अन्तर्गत ऋण परिचालन गर्ने संस्थाले पूँजी सङ्कलनका लागि अन्तराष्ट्रियस्तरमा बोण्ड जारी गर्ने गरेको।

यी संस्थाहरूले केन्द्र सरकारको विशिष्टीकृत संस्थाका रूपमा शहरी पूर्वाधार विकासमा ऋण परिचालनलाई सहजीकरण गरेका छन्।

८. प्रस्तावित विषयमा कुनै निकायबाट अध्ययन तथा अनुसन्धान भई कानून निर्माण सम्बन्धी कुनै सुझाव दिएको भए त्यसको संक्षिप्त व्यहोरा :

(क) नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय र एसियाली विकास बैंकबीच सम्पन्न सहमति अनुसार Nepal: Strengthening Public Finance Management and Devolved Service Delivery Program अन्तर्गत नेपाल सरकारले एसियाली विकास बैंकबाट सहुलियतपूर्ण ऋण बजेटरी सहायताका रूपमा कुल २०० मिलियन अमेरिकी डलर प्राप्त गर्ने विषयमा PRELIMINARY POLICY DESIGN AND MONITORING FRAMEWORK को Prior Reform Action : Sub program 1(Reform Area-2) को

दफा १.६ अनुसार स्थानीय तहहरूका शहरी पूर्वाधार विकासका लागि नगर विकास कोषको पूँजी वृद्धि सहित क्षेत्राधिकारमा व्यापक विस्तार गर्ने गरी कोषको पुनर्संरचना रणनीतिलाई नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्बाट स्वीकृत गराउनुपर्ने उल्लेख भएको।

(ख) Municipal Finance Framework for the national urban strategy (NUDS) नेपालको अध्ययन प्रतिवेदन रिपोर्ट अनुसार कोषलाई पुनः संरचना गरी कम्तीमा २० अर्ब बराबरको पूँजी संरचना बनाउनुपर्ने।

(ग) UNCDF को Designing of Framework for subnational government Financing through borrowing in the context of fiscal federalism in Nepal सम्बन्धी अध्ययन प्रतिवेदनले नगरपालिकाको शहरी पूर्वाधार विकासका लागि २३ खर्ब ३० अर्ब रकम वार्षिक खर्च हुने अनुमान गरिएको।

(घ) ADB को सहयोगमा अर्थ मन्त्रालयबाट तयार गरेको Policy and advisory technical assistance (PATA) for strengthening sub national public management government of Nepal को नगरपालिका तथा नगरउन्मुख गाउँपालिकाको शहरी पूर्वाधार विकास गर्न २० अर्ब बराबरको पूँजी संरचना बनाउनुपर्ने। स्थानीय तहको गठन सँगै मुलुकमा शहरी जनसङ्ख्या लगभग ५९ प्रतिशत पुगेको र शहरी पूर्वाधारको विकासमा लगानीको माग अत्यधिक बढेको छ। सन् २०३० सम्ममा दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न आर्थिक विकासको इन्जिनका रूपमा रहेका नगरपालिका तथा नगर उन्मुख गाउँपालिकाहरूमा समेत आर्थिक तथा सामाजिक पूर्वाधारको विकास गर्न कोषलाई पुनःसंरचना गरी कम्तीमा रु. २० अर्ब बराबर पूँजी संरचना बनाउनु पर्ने कुरा कोष र अर्थ मन्त्रालयले गरेका अध्ययनहरूले प्रष्ट देखाएको।

९. प्रस्तावित कानून कार्यान्वयन गर्न आर्थिक व्ययभार पर्ने भएमा अनुमानित वार्षिक व्ययभारः नपर्ने।

१०. प्रस्तावित कानून कार्यान्वयन गर्न थप संरचना आवश्यक पर्ने वा नपर्नेः नपर्ने।

११. प्रस्तावित कानून कार्यान्वयन गर्न कुनै निकायको परामर्श, सहमति लिनु पर्नेमा सो परामर्श वा सहमति प्राप्त भए वा नभएको : परामर्श आवश्यक नपर्ने।

१२. प्रस्तावित कानूनमा समावेश गर्न खोजिएका मुख्य विषयः

प्रस्तावित विधेयकमा देहायका विषयहरू समावेश गरिनेछः-

(क) कोषको स्थापना, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने विषय,

(ख) कोषको, काम कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था,

(ग) कोषको शेयर पूँजी पुनःसंरचना सम्बन्धी व्यवस्था,

(घ) कोषको साधारण सभा र सञ्चालक समितिको गठन तथा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था,

(ङ) प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको नियुक्ति तथा काम, कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था

(च) कोषको कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्था,

(छ) कोषको लेखा राख्ने र लेखापरीक्षण गर्ने व्यवस्था,

(ज) कोष विघटन गर्न सक्ने अवस्था।

गोपाल प्रसाद सिग्देल
सचिव